บทคัดย่อ

กลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นองค์กรที่มีการจัดตั้งมาตั้งแต่ก่อนพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 และกฎกระทรวง องค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ.2564 มีผล เมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ มีการยอมรับบทบาทของกลุ่มผู้ใช้น้ำในฐานะองค์กรระดับชุมชน ที่มีบทบาทในการจัดการน้ำทั้งในระดับชุมชน และเลือกตัวแทนเพื่อมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำระดับลุ่มน้ำและระดับชาติ โจทย์วิจัยของโครงการนี้คือ จะพัฒนาสมรรถนะในการบริหารจัดการน้ำกลุ่มผู้ใช้น้ำระดับชุมชน ผ่านการพัฒนาแนวทางประเมินการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมได้อย่างไร กรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาสังเคราะห์จากแนวคิดการเปลี่ยนผ่านสู่ความยั่งยืนองค์กรผู้ใช้น้ำ หลักธรรมาภิบาลในการจัดการน้ำของ OECD และการจัดการน้ำแบบบูรณาการ ด้านระเบียบวิธีการดำเนินงาน โครงการดำเนินงานไปตามแนวทางการร่วมเรียนรู้และร่วมสร้างองค์ความรู้ (co-learning and co-creation of knowledge) ระหว่างภาคชุมชน – วิชาการ การทำความเข้าใจความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีอยู่ ทั้งในเรื่องบริบท ปัจจัย และกลไกในการบริหารจัดการน้ำระดับชุมชน ในฐานะโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาทางสังคม ในขณะเดียวกันให้ความสำคัญกับการศึกษาแนวคิดและบทเรียนจากต่างประเทศเพื่อนำมาต่อยอดและพัฒนาสมรรถนะขององค์กรที่มีอยู่ กระบวนการปรึกษาพัฒนาแนวทางและเครื่องมือประเมินการบริหารจัดการน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำระดับท้องถิ่น ดำเนินการโดยผ่านการปรึกษาหารือร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำในปัจจุบันมีความหลากหลายทั้งในด้านขนาดของกลุ่ม วัตถุประสงค์การจัดตั้ง ประสบการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่ม และผลการจัดการน้ำของกลุ่ม เงื่อนไขสำคัญของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ มีการเชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรน้ำกับทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์ความรู้ เทคโนโลยี เครือข่าย การจัดการข้อมูล ที่สำคัญที่สุดคือกระบวนการมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพในกลุ่มสมาชิก ด้วยกระบวนการสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างภาคชุมชน-วิชาการ จากแนวทางการร่วมผลิตและสร้างสรรค์องค์ความรู้ระหว่างภาคชุมชน-วิชาการ ร่วมกับการสังเคราะห์แนวคิดและบทเรียนจากต่างประเทศ โครงการเสนอตัวชี้วัดองค์กรผู้ใช้นำเพื่อการเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน ในฐานะแนวทางการประเมินการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 มิติ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และการดำเนินงาน รวม 13 ตัวชี้วัด ในขณะที่**ปัจจัยนำเข้า**แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงทรัพยากรในการดำเนินงาน **กระบวนการดำเนินงาน** เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการเสริมพลังในกลุ่มสมาชิก และ**ผลการดำเนินงาน** ให้ความสำคัญทั้งกับผลการบริหารจัดการน้ำ การมีส่วนร่วมเชิงนโยบายและความเข้มแข็งของกลุ่ม

คำสำคัญ: กลุ่มผู้ใช้น้ำ การบริหารจัดการน้ำระดับชุมชน การจัดการน้ำเพื่อการเปลี่ยนผ่านอย่างยั่งยืน

Abstract

A water user group was established before the Water Resources Act B.E. 2561 and the Ministerial Regulation, Water User Organization, B.E. 2021, effective. When the Water Resources Act was enforced, the role of water user groups as community organizations was recognized as one actor in water management at the community level that could select its representatives to participate in the watershed and national governance. The research question is how to develop competence in water management for the community water user group through implementing participatory water management assessment guidelines. The conceptual framework was synthesized from Sustainability Transition, Water User Organization, Water Governance of OECD, and Integrated Water Resource Management (IWRM). Methodologically, the research aligned with the co-production and co-creating knowledge approach between community-academic sectors. Understanding the diversity of existing water user groups revealed the context, factors, and mechanisms for water management at the community level as the social infrastructure for development. At the same time, the international concepts and lesson-learn have also been analyzed to extend and develop the performance of the existing organization. The guidelines and tools to assess water management of community water user organizations was developed through stakeholder deliberation.

The research found that the current water user groups are diverse in size, objectives at the beginning, the movement experience, and the water management results. The important conditions of successful water user groups are as follows: a linkage between water resource management and related resources, including knowledge, technologies, networks, and data management. Most importantly, the process of participation and capacity building among members. With the approach of co-production and co-creation of knowledge together between the community and academic sectors, together with the synthesis of ideas and lessons from abroad, the project proposed the indicator for sustainability of water user groups as a participatory water management assessment. The indicator consists of three dimensions, input, process, and outcome, comprising 13 indicators. While the **input** shows the resource linkage, the **process** emphasizes the process of participation and empowerment among members and the **outcome** focuses both on the results of water management, policy participation, and group strength.

Keywords: water user group, community water management, water management for sustainability transition